

Info sešit / Info booklet

STALETÍ MEZI VLTAVOU A SÁZAVOU

CENTURIES BETWEEN THE VLTAVA AND SÁZAVA

Editor: VÁCLAV ŠMERÁK

1/

Události/Osobnosti
Events/Personalities

Středočeský kraj

MEZI ŘEKAMI, z. s.

REGIONÁLNÍ MUZEUM
V JILOVĚ U PRAHY

Události
Osobnosti

1/

Info sešit

STALETÍ MEZI VLTAVOU A SÁZAVOU

Editor publikace: VÁCLAV ŠMERÁK

Grafické zpracování: Pavlína Najfusová

Podílely se obce a městyse regionu mezi Vltavou a Sázavou:

Hradištko, Krňany, Kamenný Přívoz, Lešany, Vysoký Újezd
a Benešov za podpory Regionálního muzea v Jílovém u Prahy
a Středočeského kraje

With the kind participation of the municipalities and towns of the region between the Vltava and Sázava rivers:

Hradištko, Krňany, Kamenný Přívoz, Lešany, Vysoký Újezd
and Benešov with support from the Regional Museum in Jílové u Prahy
and the Central Bohemian Region

HRADIŠTKO

KRŇANY, TELETÍN - CHLIŠTOV

KAMENNÝ PŘÍVOZ

LEŠANY

NETVOŘICE

BENEŠOV

Středočeský kraj

SKUPINA ČEZ

MEZI ŘEKAMI, z. s.

REGIONÁLNÍ MUZEUM
V JÍLOVÉM U PRAHY

Řeka Sázava. Foto Jirka Jiroušek

**Cizojazyčný překlad kapitol v závěru publikace.
The translated chapters round off the booklet.**

Letecké fotografie/Aerial photographs: © Jirka Jiroušek
Historické fotografie/Historical photographs: archiv Mezi řekami, z.s./Mezi řekami, z.s. archive
Vizualizace kláštera na Ostrově: Josef Laštovička, Katedra aplikované geoinformatiky
a kartografie Přírodovědecké fakulty UK v Praze
Editor: Václav Šmerák
Grafická úprava/Graphic design: Pavlína Najfusová
Překlady/Translations: AJ/EN – Václav Pinkava, DE – Melanie Gabauer
Korektury/Proofreading: Adam Dolejš
Vydalo/Published by: Společenství Mezi řekami, z. s.
Vytiskl/Printed by: Tisk Pětka s.r.o.
Náklad/Print run: 500 ks
64 stran, první vydání, Krňany 2020/64 pages, first edition, Krňany 2020

ISBN: 978-80-907816-1-0

www.mezirekami.cz/[Facebook.com/Mezirekami](https://www.facebook.com/Mezirekami)
e-mail: info@mezirekami.cz

POHLEĐ A POJĎ

...postavíte se na okraj srázu na skále kousek od soutoku Vltavy se Sázavou v místech dnes zvaných Sekanka a pohled se vám snese na obrysy základů benediktinského kláštera Stětí sv. Jana Křtitele. Přenesete se do roku 999 našeho letopočtu, kdy Boleslav II., který v předtuše vlastní smrti rozhoduje o výstavbě druhého mužského kláštera v Čechách, nad soutokem dvou hlavních řek středních Čech. V té době se bojuje o orientaci Čech na západní kulturu, kterou představují benediktini z kláštera na bavorských hranicích a nebo cyrilometodějské učení s orientací na východní Byzanc. Klášter ovlivnil nejen rodící se českou státnost, ale kulturně, mravně i hospodářsky celé široké okolí mezi Vltavou a Sázavou.

Jako dávní poutníci se pojďme projít po stezkách, kudy chodili mniši, poutníci, obchodníci s povozy, lapkové, řemeslníci všeho druhu, zlatokopové a zloději dobytka. Ty cesty jsou zde většinou zachovány po celá staletí, jen na nich přibyl asfalt a hlučící auta. Turistické značky a cyklostezky vás přece jen provedou krásnou, i když trochu zádumčivou a malebně zvlněnou krajinou kolem obou řek.

Boleslav II. Pobožný
(932?–7. února 999)
byl český kníže z rodu Přemyslovců v letech 967/972–999, podle kronikáře Kosmy „muž nejkřesťanštější, otec sirotků, ochránce vdov, utěšitel zarmoucených“.

Současný pohled na základy kláštera na Ostrově. Foto Jiří Jiroušek

Zastavení první

KLÁŠTER STĚTÍ SV. JANA KŘTITELE

Základy kláštera na Ostrově – třicátá léta 20. st.

Ostrov o rozloze asi 3 hektarů byl mnichy vybrán, protože na rozdíl od ostatních měl nad řekou Vltavou vysoké břehy a byl obklopen hustými lesy. Před tisíci lety zde nebyla vzdutá voda vranským jezem, který vyrovnává vodu vypouštěnou ze slapské a štěchovické přehrady. Klášter se snažil svou polohou uprostřed lesů dostat ideálům řehole svatého Benedikta: vyhledávání pustých míst k poustevnickému životu, nerušenému soustředění k modlitbě a oslavě Boží bylo pro mnichy benediktinského řádu typické (výjimkou jsou ústavy pro výchovu šlechticů, jako

např. klášter svatého Jiří na Pražském hradě). Další možností je, že kníže tím snad chtěl hned zpočátku také podpořit kolonizaci lesního komplexu, bránícího spojení středočeské sídlištní oblasti a jižních Čech. Území kolem soutoku Vltavy se Sázavou je vedeno i jako hypotetické hraniční pásmo mezi slavníkovským panstvím a přemyslovskými Čechami.

Realizace založení samotného konventu pravděpodobně proběhla až o rok později a za Boleslava III. (nar. okolo 965 – zemřel 1037). Za představeného byl vybrán **Lantbert (Lambert)**, mnich

z bavorského kláštera v Niederaltaichu. S ním přišla celá skupina mnichů z Bavorska. Ostrovský klášter udržoval úzké styky se svým domovským klášteřem velmi dlouho, část mnišského osazenstva byla původu německého. O tom svědčí i soupisy mnichů ze 13. století, které byly pořizovány při volbě opatů. Podle jmen byla zhruba polovina sboru původu českého, polovina původu německého. Další dochované soupisy máme z let 1395–1416 a tehdy již, pokud můžeme soudit podle jmen, byla většina mnichů původu českého.

del klauzury pozdějšího gotického kláštera. Celá situace vypadá jako by již dřevěné stavby z doby počátků kláštera vznikly v rámci klasického benediktinského stavebního schématu, v němž konventní kostel tvořil osu řeholního domu a po jednom z jeho boků ležela klauzura. Je pozoruhodné, že obraz „dřevěného“ Ostrova se asi až do 30. let 12. století nezměnil. S dřevěným kostelem také souvisí kamenná hrobka významného opata, pravděpodobně Lamberta, muže ve věku 55–60 let, pohřbeného s berlou s železným bodcem, v oděvu, jehož límec byl protkáván

Náhrobek opata Heřmana (přelom 13.–14. století). Kresby z klášterního kancionálu 12. st.

Podoba původního kláštera

Původní klášter byl s největší pravděpodobností dřevěný. Během archeologického výzkumu se podařilo podchytit systém křivých jam, negativní otisky zbytků dřevěných konstrukcí a vrstvu zuhelnatělého dřeva. Stavba stávala v místech mladšího románského chrámu, na sever od ní byl archeologicky zachycen shluk dřevěných objektů, tedy spíše jen fragmenty, z nichž některé lze interpretovat jako polozemnice. Byly stavěny aditivně do prostoru kří-

zlatými nitkami a u pasu s váčkem, v němž byl křesací kámen a skořápka vejce. Hrob dokonce respektovala i mladší kostelní stavba.

Přestavba

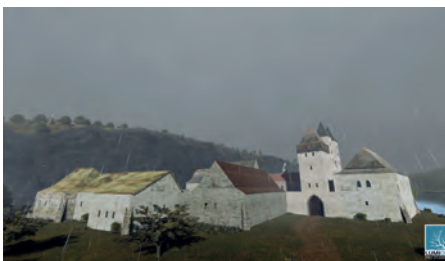
Dřevěná fáze ostrovského kláštera trvala do roku 1137, kdy vyhořel. Brzy nato začala výstavba nových, tentokrát již kamenných budov. Protože klášter nebyl bohatý, postupovala stavba pomalu a po částech a mohla být ukončena až v poslední

čtvrtině 12. století. Vznikla románská bazilika se třemi apsidami v jedné rovině, později (do konce 12. století) bylo k východnímu závěru přistavěno trojlodí a do roku 1225 dvojvěžové průčelí. Tato stavba byla roku 1278 vyplněna Branibory, kteří zde zůstali po dobu 6 týdnů. O ničivosti jejich chování vypovídá, že když byl zpustošený a opuštěný klášter nabídnut cisterciákům, odmítli toto místo a raději pro založení nového kláštera zvolili královský lovecký dvorec u Zbraslavi.

Zánik

Dochované základy kláštera

Klášter byl v 80. letech 13. století benediktiny obnoven, další přestavby následovaly v období vrcholné gotiky za císaře Karla IV., zejména rozšíření baziliky o pravoúhlý chór. Archeologické výzkumy dokládají další vydrancování (roku 1381), v roce 1403 požár a během husitských válek, v roce 1420 byl klášter opět vydrancován a zapálen, došlo ke zřícení zvonice. Jako zázrakem se však zachránil zvon „Matka Boží“ z roku 1404. Po čtvrt století, v roce 1444 se pak propadla chrámová klenba. Poslední komunita mnichů odešla do někdejšího probošství ke Svatému Janu pod Skalou roku 1517 a nadále jednotlivé stavby využívali jen poustevníci. Mniši s sebou vzali také zmíněný zvon, který je v klášteře Sv. Jana pod Skalou dodnes a patří mezi nejstarší zvony v Čechách.

Klášter na Ostrově – vizualizace

Dochované základy kláštera na Ostrově.

Foto Václav Šmerák

Zastavení druhé

SEKANKA

Vstup do základů jednoho z domů v lokalitě Sekance – 13 st., archeolog Miroslav Richter

Sekanka – dnešnímu areálu daly jméno Sekanka mohutné, do skály vytesané úvozy v severní části ostrožny, po kterých stoupaly od Vltavy pobožky na náhorní plošinu nad soutokem a nejkratší cestou pokračovaly na jih na Benešov nebo na Bystřici u Benešova. Městečko není zachyceno v písemných pramenech. Bylo založeno ve 13. století (někdy mezi 2. čtvrtinou a 60. lety 13. století) a nejspíš patřilo Přemyslu Otakarovi II. – král tak měl pod kontrolou benediktinský klášter na Ostrově a zejména doznívající povrchovou těžbu zlata, které se rýžovalo na Sázavě

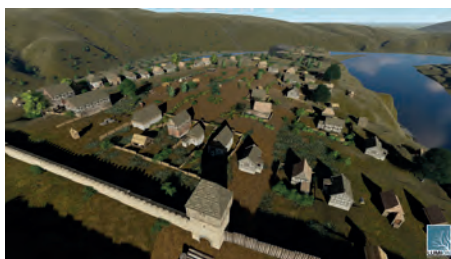
od dob Keltů. Městečko bylo řemeslnickým střediskem kláštera a širokého okolí. Podle nálezů se usuzuje, že se zde řemeslníci zabývali kovářskými pracemi, tavením a zpracováním železa, výrobou bronzových předmětů, hrnčířstvím, kožedělnictvím a výrobou předmětů domácí potřeby a zejména nástroji pro těžbu zlata. Sekanka byla charakterem trhovou vsí, ale měla díky svým majitelům až raně městský charakter. Prostor mezi domy se dal přirovnat třeba k náměstí v Českých Budějovicích.

Obyvatelé městečko opustili během braniborského rabování (1278–1283),

nejčastěji bývá předpokládán zánik datován k roku 1278, kdy bylo vypleněno okolí i klášter a zřejmě z důvodů nedostatečného zemědělského zázemí ho již obyvatelé neobnovili. Z množství nálezů se usuzuje, že obyvatelé městečko opusili při náhlém přepadení.

Pravděpodobně po jeho zániku vznikla pod soutokem Vltavy a Sázavy osada a později městečko Davle a roku 1310 je v soupisu majetku Ostrovského kláštera zmíněn hospodářský dvůr Hradyszcze, dnešní obec Hradištko, která se nachází na pláni ostrohu asi 2 kilometry jihovýchodně od Sekanky. Název Sekanka je dnes vztahován k chatovým osadám nacházejícím se v oblasti. V 50. a 60. letech 20. století zde probíhal jeden z klíčových výzkumů české archeologie středověku. Byly nalezeny unikátní doklady kamen-

ného opevnění a nálezy dokládající obchod a dálkové kontakty. Jak na ostrožně, tak na protějších svazích u sv. Kiliána se nacházejí rozsáhlé pozůstatky středověkých úvozových cest. Opevnění bylo především na jižní straně, protože z ostatních stran je místo chráněno strmými skalnatými srázy a řekami. Ostrožnu přepažují dvě linie sestávající z vnějšího valu, mohutného příkopu a vnitřního valu. Vnější val vznikl z materiálu vyhloubeného z příkopu širokého přes 10 metrů. Na místě vnitřního valu byla ve 3. čtvrtině 13. století budována dva metry vysoká kamenná hradba spojovaná maltou, byla však dokončena jen z necelých dvou třetin. Její zbytky dodnes místy vystupují z valu. Přístup vedl podél východní hrany a chránila ho blíže neurčená stavba v linii vnitřní fortifikace.

Vizualizace lokality Sekanka a kláštera na Ostrově Josef Laštovička, Jan Vizner

Prameny: V roce 1965 byla lokalita zapsána do rejstříku kulturních památek pod názvem „Zaniklé město – hradiště Hradce (Šance, Sekanka)“ – Miroslav Richter: Hradištko u Davle – městečko ostrovského kláštera, Praha: Academia, 1982, 324 s. + 64 kříd. tab. + 3 samost. příl.

Některé nálezy jsou k vidění v Regionálním muzeu v Jilovém u Prahy.

Zastavení třetí

Z HRADIŠTĚ NA HRADIŠTKO

Hradištko – třicátá léta 20. st.

Nejstarší historie obce spadá do mladší doby kamenné a lze ji spojit s pozdějšími nálezy zlata v povrchových naplavinách řeky Sázavy. Významná kapitola byla napsána ve 13. století, kdy bylo v nejsevernější části katastru obce na ostrohu zvaném Sekanka vybudováno tržiště městečko, které se nacházelo v těsné blízkosti benediktinského kláštera sv. Jana Křtitele na Ostrově. Městečko tvořilo několik desítek jedno- i vícepatrových domů, postavených do čtvercového půdorysu, v jehož centru byl prostor pro konání trhů. Existence osady neměla dlouhého trvání,

ale stopy v terénu z minulosti najdeme na Sekance dodnes. Kolem roku 1278 byly osada – městečko – hradištko vypálené a zbylí obyvatelé přesídlili na místo dnešního centra obce Hradištko. Majitelé panství se v průběhu staletí střídali, mezníkem se stává rok 1636, kdy Hradištko zakoupil pro řád premonstrátů se sídlem na Strahově tehdejší opat Kryšpín Fuk. Ten se zapsal do historie celého středního Povltaví, neboť se zasloužil o splavnění Vltavy a rozkvet celé oblasti. Na počátku 18. století nechal strahovský opat Vít Seipl postavit ve středu obce barokní zámek,

který stojí téměř v původní podobě dodnes. Interiér zámku je vyzdoben freskami s náboženskou tematikou od proslulého malíře Jana Václava Spitzera.

otrocké práce, nemocní byli vražděni a vyšel odtud i transport smrti. Kvůli výcvikovému prostoru SS došlo k vystěhování tří měst a desítek obcí. Zabrány byly

Zámek Hradištko. Foto obec Hradištko, Vojtěch Pavelčík

Koncentrační tábor Hradištko

Hrůzy období druhé světové války připomíná nejen kámen, ale především pomník s dřevěným křížem postavený při silnici na Závist. Koncentrační tábor v obci Hradištko přitom nebyl pouze lokální pobočkou bavorského lágru. Vězni vykonávali

i trampské osady. O domov přišlo více než 30 tisíc lidí. Někteří z nich se neměli po válce kam vrátit. Jejich domovy byly rozstřílené.

Vysídlení obyvatel Benešovska, Neveklovska a Sedlčanska se uskutečnilo v letech 1942 až 1944. Na území mezi Vltavou

a Sázavou vymezeném těmito řekami, státní silnicí na Tábor, železniční tratí Olbramovice – Sedlčany a silnicí Sedlčany – Příbram vznikl výcvikový prostor Waffen-SS na Benešovsku (SS-Truppenübungsplatz Beneschau, později přejmenovaný na SS-Truppenübungsplatz Böhmen, tj. „Výcvikový prostor SS Čechy“) o rozloze 441 km². Vysídlení proběhlo v několika etapách a zasáhlo na 70 obcí, 180 osad a 30 000 lidí. Z nich skoro polovina byla vystěhována mimo region a přibližně 16 000 z nich otrocky pracovalo na vystěhovaném území pro SS jednotky. Z geopolitického hlediska mělo toto území a podobné lokality jako Milovice či Jihlavsko sloužit k rozbití soudržnosti českého národa se zárodky pozdějších německých enkláv a k vytlačení českého obyvatelstva ze středu Evropy. Termín předání k realizaci tohoto plánu byl 31. prosince 1945. Druhá světová válka skončila 8. května 1945.

Dnešní prostor původního koncentračního tábora Hradištko. Foto Jirka Jiroušek

Od dubna 2017 je na Sekance přístupná nová naučná stezka o historii tohoto středověkého městečka a koncentračního tábora Hradištko – pobočka Flossenbürgu

Koncentrační tábor Hradištko 1940–1945. Foto archiv obec Hradištko

Hradištko – zámek a přilehlé budovy. Foto Jirka Jiroušek

Zastavení čtvrté

VYSOKÝ ÚJEZD – KOSTEL NAROZENÍ PANNY MARIE

Vysoký Újezd s kostelem Narození Panny Marie

Obec Vysoký Újezd leží na západ od Benešova a asi 3 km od Slapské přehrady, pod jejíž hladinou zmizely peřeje legendárních Svatojánských proudů a hotel Záhoří spojený se jménem Ing. Rudolfa Formise.

Dominantou obce Vysoký Újezd a celého okolí je kostel zasvěcený „Narození Panny Marie“, postavený v letech 1301 až 1340 v gotickém slohu. Později byl několikrát přestavován a doplňován barokními prvky. Ty překryly původní románský základ dnešní barokní věže. V jejím tělese je zachováno románské schodiště. Obec

leží pravděpodobně na tak zvané „Keltské stezce“ později zvané „Plavecká“, jejíž zbytky jsou ještě dnes v krajině patrné. Konkrétně na trase Vysoký Újezd, Jablonná, Chlum. „Bójové“ vládli v Čechách ve třetím století před Kristem. Na místě, kde od 14. století stojí kostel „Narození Panny Marie“, stávala snad románská rotunda. Zmínka o této stavbě pochází z první poloviny 12. století. Do této doby lze datovat i založení Vysokého Újezdu. V této době zde stála již tvrz rytířů újezdských z Újezda a v údolí pod Újezdem tvrz rytířů Nedvězských. Vše spadá do doby,

kdy byla prováděna kolonizace řídce osídlené země. V místech, kde dnes leží rozsáhlá návés zdobená staletými lipami, se při stavbě silnice a vodovodu našla spousta kostí a lebek, zřejmě z hromadného pohřebiště. Mohly to být pozůstatky z dávných bitev, či pohřebiště obětí morových epidemií. Názory kronikářů na stáří ostatků se liší. Mor řádil v této krajině v době třicetileté války (druhá polovina 17. století). Mezi kostelem a nedvěžským panstvím existuje údajně podzemní chodba, dnes již zřejmě zavalená. Spojitost nedvěžského panství s újezdským kostelem dokládají náhrobní kameny zazděné v kostelních zdech, mezi jiným kámen z hrobky Mariany nedvěžské ze Žďáru.

Na přelomu let 1934 a 1935 se německý uprchlík, vynikající radio-technik Rudolf Formis, ukryl v malém hotelu Záhoří v místech nyní Slapské přehrady a z vlastnoručně sestavené rozhlasové stanice vysílal do bývalé vlasti pravidelné protinacistické relace. V lednu 1935 byl vypátrán agenty nacistické zpravodajské služby Sicherheitsdienst a za dramatických okolností se stal obětí fémové vraždy, provedené na základě tajného ilegálního rozsudku Ing. Firnise, a tak jednou z prvních obětí fašismu na našem území.

Kostel Narození Panny Marie, Vysoký Újezd.

Foto Jiří Jiroušek

Zastavení páté

NETVOŘICE

Původní obec Netvořice

Archeologické nálezy z okolí Netvořic dokazují osídlení kraje již v době kamenné a bronzové. První písemná zpráva, potvrzující již existenci Netvořic, pochází z roku 1205. Tehdy český král Přemysl Otakar I. potvrdil darovací listinu rytíře Časa z Netvořic, stvrzující odstoupení pozemků Ostrovskému klášteru na Vltavě. Tam se poprvé objevuje latinský název Netvoricium. Zastavme se ale až v první polovině 19. století, které vyvrcholilo červnovými bouřemi v roce 1848. Zasáhly i Netvořice. Jejich obyvatelé odmítali jít na robotu ještě před jejím zrušením 7. září 1848, takže

museli být najati pracovníci na zajištění sklizně. Tak jako v okolních obcích byla i v Netvořicích zřízena Národní garda, která měla svou strážnici v přízemí radnice. V roce 1848 měly Netvořice 94 čísel. Tento stav se pak s malými výkyvy udržel po dlouhou dobu. V roce 1862 vzniklo z bývalých cechů v Netvořicích „Živnostenské společenství“, které si v roce 1870 pořídilo i vlastní prapor. Z roku 1875 pochází vlastivědná publikace A. N. Vlasáka o okrese Neveklovském, ke kterému tehdy Netvořice patřily, a o nich se v ní hovoří: „Netvořice jsou starobylý městys

asi půldruhé hodiny severně od Neveklova s 870 obyvateli, žijícími ve 93 domech (830 katolíků, 40 židů). Měšťané se živí rolnictvím a obyčejnými řemesly. Živnosti jsou v městysi zastoupeny: 2 hospody zájezdné, 1 nálevna piva, 3 lihovin, obchodníků se zbožím smíšeným a střižním 7, v polních plodinách 3, 3 pekaři, 2 řezníci, 2 bednáři, 3 kováři, 1 kolář, 10 obuvníků, 10 krejčích, 3 truhláři, 2 zámečníci, 1 sedlák, 1 kožešník, 1 mydlář, 1 tesařský

Jan Heřman (1885–1946), klavírista

tovaryš, zedničtí polří 2, 8 tovaryšů. Trhy výroční a na dobytek. Původně koželužská živnost, patřící rodině Heřmanových, se na přelomu století rozrostla do výroby tovární zavedením parního pohonu a strojů a stala se největším netvořickým podnikem.“

V polovině 19. století se narodily v Netvořicích také osobnosti, které se zapsaly do českého kulturního a politického ži-

vota. V nízkém domě vedle „staré školy“, dnes již zbořeném, se roku 1859 narodila spisovatelka Ludmila Grossmannová Brodská. Literární práci zahájila ve svých 17 letech v časopisu „Paleček“. Vydala celkem 30 svazků prózy a veršů. Velká část z nich byla věnována dětem a mládeži. Zemřela v roce 1935 a její památku připomíná deska na stěně „staré školy“. Roku 1854 se v Netvořicích na samotě „Na dolíkách“ narodil jeden z organizátorů

Ludmila Grossmannová Brodská (1899)

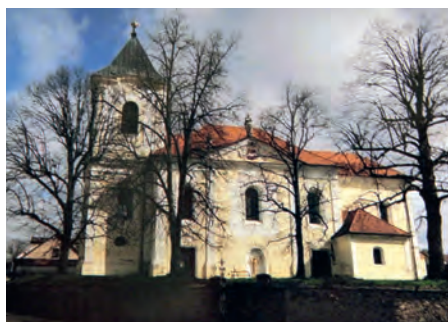

Ludmila Grossmannová Brodská (1899)

rodícího se dělnického hnutí a zakladatelů Československé strany sociálně demokratické Antonín Mottl. Pro své socialistické smýšlení byl často pronásledován a to ho vedlo k emigraci do Německa, kde se živil jako krejčovský dělník. Po roce 1918 se vrátil do Netvořic, kde dožil. Zemřel roku 1933 a byl pochován na zdejších hřbitově. V roce 1856 se narodil v Netvořicích Jan Heřman. Působil ve svém rodišti i okolí později jako učitel a jeho syn, rozený v Neveklově, proslavil českou hudbu ve světě jako klavírista a člen Českého kvarteta, s nímž se účastnil i zájezdů do zahraničí. Byl jmenován národním umělcem a zemřel v roce 1946 v Praze. K novodobím rodákům z Netvořic patří RNDr. Václav G. Cílek. Narodil se 2.12.1929 v Netvořicích, geolog, dlouho působil v Africe, otec Václava Cílka (*1955). Václav Cílek starší zažil svět, který dnes už tak úplně neexistuje. Pracoval na Hodonínsku na naftovém průzkumu a objevil ložisko ropy. Od roku 1969 pracoval v Africe jako terénní geolog. Osobně projel celé pobřeží mezi Mosambikem a Keňou a v Mosambiku našel největší ložisko titanu na světě.

RNDr. Václav G. Cílek, geolog

Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Netvořice

Městys Netvořice

Zastavení šesté

KAMENNÝ PŘÍVOZ – JAN MORÁVEK

Kamenný Přívoz. Foto Jirka Jiroušek

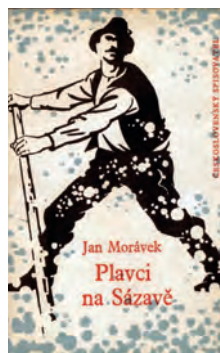
Básník a prozaik Jan Morávek vyrůstal v rodině řezníka a hostinského. Po ukončení měšťanské školy v Jílovém začal studovat chemické oddělení Vyšší průmyslové školy v Praze, po prvním ročníku však odjel k rodičům léčit svou plicní chorobu a studium nedokončil. Když jeho otec v roce 1904 zemřel, odešel Morávek z domova a stal se hercem kočovných divadelních společností. Po tříleté prezenční vojenské službě krátce působil (1912) ve smíchovském Intimním divadle. V letech 1912–14 byl členem Tuttrovy divadelní společnosti v Náchodě. V roce 1914 se účastnil bojů

první světové války na srbské frontě, byl zraněn a po léčení v Osijeku a v Praze odvelen do civilu. Roku 1919 nastoupil jako herec do Divadla na Královských Vinohradech, z finančních důvodů však přešel k Hašlerově scéně do Lucerny. V roce 1920 redigoval časopis Obrana venkova a byl redaktorem Kalendáře republiky a téhož roku se stal zaměstnancem nakladatelství Melantrich: vypomáhal v redakci Českého slova, 1924–40 byl šéfredaktorem Pražského ilustrovaného zpravodaje (1921–22 zde publikoval na pokračování román Boj o nebe, 1933 humoristickou prózu

Jan Morávek

tickému detailu. Zobrazil kontrast lásky k domovu a válečné zkušenosti (Ohnivá lázeň), zachycoval rodové a profesní tradice, životní osudy a existenční zápasy rázovitých postav vorařů a plavců (Plavci na Sázavě, Byl na Sázavě přívoz), pytláků a lesáků (Divočina), kameníků (Skalní plemeno) a obchodníků (Srdce na zámek).

Publikace Jana Morávka

Radecký a kanonýr Jabůrek contra Babinský a stará Blažková /s Jaroslavem Veselým/, 1941 román Rybářova žena, 1942 Chléb odříkaný, 1943 Lidé z trhu). V letech 1925–32 redigoval časopis Hvězda československých paní a dívek (zde publikoval v roce 1942 na pokračování román Pod mrakem). Roku 1941 odešel předčasně do výslužby.

Jako spisovatel se prosadil až jako autor lidových románů, když svou životní látku našel v osobitosti a proměnách rodného Posázaví (převážně z období od druhé poloviny 19. století do první světové války) a stal se ve 30. a 40. letech jedním z nejčtenějších autorů. Navazoval na tradici venkovské realistické prózy (K. V. Rais) a projevil se jako obratný fabulátor se smyslem pro lidovou mluvu a plynulost vyprávění, se sklonem k malebnosti a sentimentální melodramatičnosti, k lyrickému popisu přírody i k naturalis-

Kamenný Přívoz. Foto Jirka Jiroušek

Zastavení sedmé

LEŠANY

Lešany – zámek. Foto Jiří Jiroušek

Lešany jsou obec ve Středočeském kraji, okrese Benešov, leží asi 15 km severozápadně od Benešova. Žije zde 796 obyvatel. Jsou známé svým barokně klasicistním zámekem a především blízkým vojenským muzeem, které leží 2 km severovýchodně od středu obce. Součástí obce jsou i vesnice Břežany a Nová Ves.

V roce 1683 získala Lešany kapitula sv. Víta na Pražském hradě, která na místě tvrze postavila zámek. Ten tak získal nynější čtyřkřídlovou podobu, fasády nesou stopy pozdního baroka a klasicismu, vznikly i strohé arkády kolem nádvoří.

Nejvýraznějším příspěvkem kapituly k podobě zámku je kaple sv. Víta zaujímající celou západní polovinu severního křídla. Lešany se staly centrem velkého kapitulního panství, do něhož patřily ještě statky Hostěradice, Břežany, Netvořice, Nedvězí aj. Správa panství sídlila v lešanském zámku. Roku 1903 zámek značně poškodil požár, nejvíce utrpěla věž v severním průčelí, která při opravě místo střechy dostala novoromantickou terasu. Za války zde sídlilo velitelství SS, za kterého byla na terasu přistavěna vodárna. Kapitule patřil lešanský velkostatek se zámekem do roku 1949.

Literární osobnost Františka Hrubína

Narodil se na Královských Vinohradech v domě čp. 486 v rodině stavitelského asistenta Františka Hrubína z Břežan (* 1880) a Anny, rozené Novotné z Lešan (* 1887). Rodina žila na Královských Vinohradech, po vypuknutí 1. světové války ale otec narukoval. Matka se proto v roce 1914 přestěhovala s Františkem i jeho jednoročním bratrem Josefem ke svému otci, chalupníku Josefu Novotnému, do Lešan. V Lešanech v Posázaví prožil František Hrubín své dětství a v letech 1916–1922 zde chodil do školy. Posázaví, které zobrazil např. v dílech *Romance pro křídlovku*, *Zlatá reneta* či *Lešanské jesličky*, zůstalo jeho celoživotní inspirací. Studoval na několika gymnáziích v Praze, po maturitě v roce 1932 se neúspěšně pokoušel vystudovat filozofii a práva na Karlově univerzitě. V prosinci 1939 se oženil s Jarmilou Holou, s níž měl dceru Jitku (1940–2020, provdaná Minaříková, překladatelka) a syna Víta (1945–1995, filmový a televizní režisér). Výrazně se podílel na založení dětského časopisu *Mateřídouška*, v letech 1945–1948 ho redigoval. Na II. sjezdu Svazu československých spisovatelů (1956) spolu s Jaroslavem Seifertem odvážně kritizoval spojení literatury a politiky. Zastal se zde nejen perzekuovaných, ale i zavřených básníků (Jiřího Koláře). Emotivně odmítl odsuzující názory Ladislava Štolla na poezii Františka Halase. Na sjezdu byl též zvolen do Ústředního výboru Svazu. Jeho vystoupení vedlo nejprve k zákazu literární činnosti, později mu bylo povoleno omezeně překládat a psát literaturu pro děti, jeho samostatná tvorba procházela různými obdobími zákazů a vydávání. Je pochován na pražském Vyšehradském hřbitově.

František Hrubín, spisovatel, básník

Publikace Františka Hrubína

Zastavení osmé

BENEŠOV

Benešov. Foto Jiří Jiroušek

V 11. století za vlády Přemyslovců probíhala kolonizace dosud neobydlených oblastí jižně od Prahy. První písemná zmínka o Benešově pochází z roku 1219 a jeho první osídlení bylo na místě dnes zvaném Na Karlově, kde vznikl panský dvorec, kostel a okolo nich osada. Poté se centrum přesunulo výstavbou městského tržiště na dnešní Masarykovo náměstí. Na Karlově byl založen minoritský klášter a majitelem se stal pražský biskup Tobiáš z Benešova, který si záhy vybudoval nové sídlo – Konopiště. Po vymřetí Benešoviců se majiteli stali Šternberkové a po nich

městu zůstal znak – osmicípá zlatá hvězda v modrém poli. Husité zdejší klášter vypálili, když tudy táhli roku 1420 na Prahu.

Husité ale klášter nezničili úplně. Benešov se pak stal významným za doby vlády Jiřího z Poděbrad, když se roku 1451 právě v místním klášteře konal sněm za přítomnosti Jiřího, coby zemského správce, a Eneáše Sylvia, zástupce římské kurie. Jednalo se tehdy o smíření s katolickou Evropou. V roce 1473 vystoupila na zdejším sněmu také královna Johanka a tříhodinovou řečí ve zpustlém klášterním chrámu umravňovala české panstvo,

vyzvala je, aby pamatovali na vládu svornosti jejího manžela a zesnulého krále Jiřího, zanechali rozbrojů mezi sebou a svorně pečovali o blaho a slávu vlasti. Johanka měla vystoupit podle Palackého i na dalším sněmu v Benešově v roce 1474, ale to již došlo k velké rozepři mezi ní a králem Vladislavem Jagellonským, takže se královna uzavřela ve svém vdovském sídle na Mělníce, kde roku 1475 zemřela.

V letech 1541–1566 žil v Benešově zvonář jménem Matěj Špic, z jehož dílny pochází mnoho zvonů, které zhotovil pro okolní kostely, jako v Bystřici, Okrouhlici, Louňovicích, Postupicích, na Hrádku,

Gotický kostel sv. Mikuláše ze 13. století

v Olbramovicích, Kondraci a jinde v okolí. Velkou ranou pro město byla třicetiletá válka a zvláště obsazení švédským vojskem v roce 1648, jehož následky město poznamenaly na mnoho let. Roku 1703 zde byla založena piaristická kolej, na které se vyučovalo základní vzdělání a také gymnázium. Benešov se vykoupil z poddanství roku 1802 a jakožto etnický český město se stal místem vlasteneckých aktivit. Od roku 1871 prochází městem železniční trať Praha – České Budějovice.

Za druhé světové války mělo být město zcela vystěhováno a mělo se stát SS-Stadt

Böhmen. Součástí vojenského cvičiště Zbraní SS Benešov se stalo pouze území západně od státní silnice na Tábor, ovšem do 15. dubna 1943 se museli vystěhovat i všichni obyvatelé žijící na západ od železniční trati a jižně od Máchovy ulice, a to včetně bloku mezi Jiráskovou, Žižkovou a Husovou ulicí. Po válce se součástí města stala dosud samostatná obec Konopiště a ty vesnice, které nyní tvoří katastrální území Benešov u Prahy, a v roce 1980 ještě další, z nichž některé se v roce 1990 opět osamostatnily.

K Benešovu patří neodmyslitelně historie benešovského gymnázia. Sahá až do roku 1703, kdy byla otevřena piaristic-

Gymnázium Benešov

ká kolej v Benešově, vyučování započalo školním rokem 1706/1707, otevřena byla základní škola i první ročníky gymnázia. V roce 1710 byla dokončena stavba kostela svaté Anny, kde gymnázium působil až do roku 1907.

Novorenesanční budova, v níž gymnázium v současnosti sídlí, byla postavena v letech 1905–1907, jejím architektem byl inženýr Karel Dondá. V roce 1912 byla slavnostně vysvěcena školní kaple sv. Prokopa s apsidou, užívaná současně jako školní aula. Autorem její malířské výzdoby byl malíř František Urban.

Světitelem kaple byl strahovský opat Metod Zavoral, někdejší žák benešovského gymnázia.

Objekt v letech 1943–1945 zabrala německá vojska SS, budova byla po jejich odchodu značně zdevastovaná a musela být částečně zrekonstruována. Budova gymnázia je majetkem města Benešov.

Významní ředitelé benešovského gymnázia: Jan Voříšek, Zdeněk Zahradníček ml., Roman Hronek.

Významní studenti: Josef Jaroslav Schaller (1738–1809), zakladatel historické topografie, Josef Javůrek (1741–1820), hudební skladatel, Karel Nový (1890–1980), spisovatel, novinář, Vladislav Vančura (1891–1942), spisovatel, dramatik, filmový režisér, Václav Zítek (1932–2011), operní pěvec, Vladimír Pičman (* 1935), básník, redaktor, překladatel, Josef Topol (1935–2015), básník, dramatik, překladatel, Michal Viewegh (* 1962), spisovatel, Václav Jehlička (* 1948), český politik, senátor a ministr kultury ČR (2007–2009), Petr Kubín (* 1967), historik, hagiograf (nauka zabývající se popisem života a skutků světců), profesor KTF UK.

KULTURNÍ A INFORMAČNÍ CENTRUM, s.r.o.

*Turistické informační centrum,
Masarykovo nám. 230, 256 01 Benešov,
e-mail: infocentrum@kicbenesov.cz,
tel.: 317 726 004,
www.kicbenesov.cz,
www.benesov-city.cz © červen 2010*

Osobnosti Benešovska

Josef Suk (4. 1. 1874 – 29. 5. 1935)

Hudebník, skladatel a pedagog, narodil se v Křečovicích a i v dobách své největší slávy se tam rád vracel odpočívat. Na Pražské konzervatoři studoval kromě hry na housle též skladbu u Antonína Dvořáka. S kolegy z ročníku založil České kvarteto, se kterým pak odehrál v průběhu svého života na 4000 koncertů ve 20 státech. Poslední léta života pobýval v č.p. 739 v Husově ulici v Benešově, kde roku 1935 zemřel. Připomíná jej pamětní deska na domě.

Josef Suk, houslista

Svatopluk Čech (21. 2. 1846 – 23. 2. 1908)

Český básník a prozaik, rodák z Ostředka. Hlavní představitel básnické generace ruchovců, navazující na vlastenecké ideály české literatury. Roku 1899 byl založen v Benešově ochotnický spolek, jemuž propůjčil své jméno jako čestný občan města. Výběr z díla: Husita na Baltu, Nový epochální výlet pana Broučka, tentokrát do XV. století (1888), Druhý květ (1893).

Jiří Tywoniak (30. 3. 1919 – 31. 7. 1995)

Historik a publicista. Přispěl k zásadní kvalitativní proměně regionální historiografie. Zásluhy si získal jako organizátor archivní, muzejní, památkové a zvláště publikační činnosti. Z jeho podnětu vznikl

Svatopluk Čech

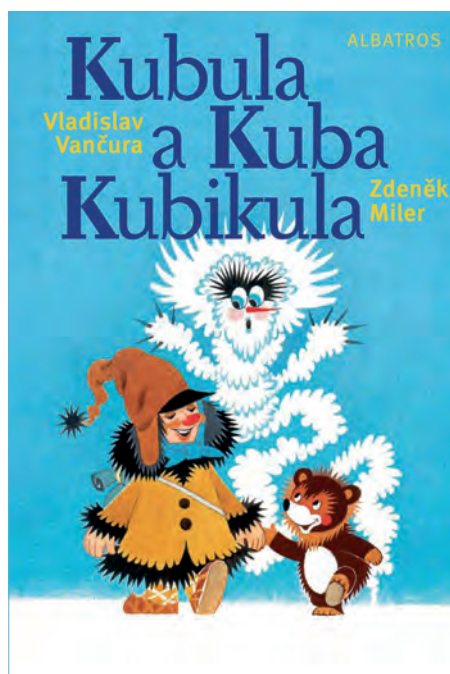
Vladislav Vančura (23. 6. 1891 – 1. 7. 1942) Spolužák a přítel Karla Nového. Narodil se v Háji na Opavsku, dva roky také navštěvoval benešovské gymnázium. Vystudoval medicínu na Univerzitě Karlově v Praze. Věnoval se ale především

Vladislav Vančura

koncem padesátých let úspěšný Sborník vlastivědných prací Podblanicka, v jehož redakční radě aktivně pracoval. Výrazně ovlivnil také podobu Benešovského kalendáře. Jeho práce vyvrcholila úspěšnou monografií „Benešov a Konopiště v minulosti“. V roce 2000 mu bylo uděleno čestné občanství města Benešov in memoriam.

Mojmír Chromý (2. 3. 1940 – 3. 1. 2005) Projektant, politik a starosta Benešova. Projevoval se jako výrazná kulturní osobnost v mnoha směrech, pravidelně publikoval v regionálních tiskovinách historické studie – zejména studie zaměřené na genealogii a heraldiku, inicioval a zahajoval výstavy, připravoval vlastní přednášky z historie regionu a podílel se na scénářích některých historických výstav. Za podporu kultury převzal v prosinci 2002 pamětní medaile T. G. Masaryka a Václava Havla.

Tvorba pro děti Vladislava Vančury

literární činnosti. Byl v čele Devětsilu a České filmové společnosti, přispíval do časopisů Červen a Host. Za okupace se postavil do čela spisovatelské sekce nezákonného výboru inteligence a 1. 7. 1942 byl v Praze – Kobylisích nacisty zastřelen.

Filip Bondy (26. 2. 1830 – 13. 11. 1907) První český vrchní zemský rabín Filip Bondy, též Philipp Jacob Koppel Bondy. Narodil se v Jinošicích na Benešovsku jako syn nezámožného Samuela Bondyho a jeho ženy Marie. Měl mladší bratry Davida a Izáka Ignáce. První vzdělání získal doma od otce. Od roku 1844 studoval jeden rok na Piaristickém gymnáziu v Praze, odkud kvůli německému vyučovacímu jazyku odešel na české Akademické gymnázium v Praze. Zde studoval v letech 1845–1852, jeho profesorem češtiny byl prefekt gymnázia Václav Kliment Klicpera. Dále si tam osvojil němčinu, francouzštinu (ve které také přednášel), základy latiny a řečtiny. Po té vystudoval filozofii na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze, kde získal roku 1857 doktorát. Roku 1855 získal městské právo v Praze. Dále studoval kromě italštiny také hebrejštinu a chaldejštinu, talmud a rabbinica jej vyučovali Raphael Schulhof a pražský ra-

Hrob rodiny Filipa Bondyho

bín Salomon Jehuda Rappaport. Diplom rabína mu udělili rabíni Aaron Kornfeld a Daniel Frank. Zapojil se do českého židovského hnutí, založil Spolek českých akademiků Židů, společně s Mořicem Krausem patřil k zakladatelům českého bohoslužebného spolku Or-Tomid. Jako první vyučoval v českém jazyce a začal publikovat český překlad Tóry.

Benešov, Karlov. Foto Jiří Jiroušek

Krajina střeđu Čech. Foto Jiří Jiroušek

Zastavení deváté

KAREL DRAHOTÍN VILLANI, ČESKÝ ŠLECHTIC

Kaple Panny Marie, Strážkov

Karel Drahotín Villani (23. 1. 1818 Sušice – 24. 3. 1883 Strážkov, obec Struhařov u Benešova), křtěný Karel Boromejský Ignác baron Villani de Castelo Pilonico, byl český šlechtic, liberální politik, vlastenec a básník. Roku 1867 se stal poslancem Českého zemského sněmu za Benešov, Neveklov a Vlašim. Villani byl aktivním účastníkem revolučního hnutí v roce 1848 v Praze. 11. března se konala schůze ve Svatováclavských lázních, při níž byl zvolen do 24členného petičního výboru. Stal se velitelem českého ozbrojeného sboru – Svatováclavské-

ho bratrstva, později přejmenovaného na Svornost. Využil přitom svých vojenských zkušeností. Snažil se vést tuto organizaci v liberálním duchu a vylučoval z ní radikální jedince, kteří chtěli vyvolat ozbrojené povstání. V tomto smyslu mělo pomoci i přejmenování na Svornost, čímž chtěl získat pražské Němce na svou stranu a rozptýlit jejich obavy. Jeho snahy o klidný průběh revoluce ale narazily na odpor radikálních studentů, vedených Josefem Václavem Fričem. Ti získali ve Svornosti převahu a 12. června vyvolali svatodušní bouři. Villani odešel

na Malou Stranu, kde byl 14. června zatčen a uvězněn v Jiřském klášteře na Pražském hradě jako jeden z domnělých vůdců revoluce. Byl několikrát vyslýchan a jeho sídlo prohlíženo Windischgrätzovými vojáky; žádné důkazy protistátní činnosti se ale nenašly. Krátce po 14. září 1848 byl propuštěn na amnes-

Střížkov, brána do zámku

tii. Přestěhoval se z Prahy do Střížkova, kde žil pod policejním dohledem.

28. dubna 1861 po pádu Bachova absolutismu byl nad Villaním ukončen policejní dohled, což mu otevřelo další možnosti zapojení do regionální politiky. V letech 1865–1869 byl benešovským okresním starostou. V této funkci se snažil o zvýšení životní úrovně místních obyvatel. Zvolen byl i podruhé po skončení funkčního období, ale vídeňská vláda jeho volbu nepotvrdila; od té doby působil jen jako člen okresní rady. Roku 1867 se stal poslancem Českého zemského sněmu za

Benešov, Neveklov a Vlašim. Prosazoval obnovení českého státního práva, účastnil se české výpravy na národopisnou výstavu v Moskvě (takzvaná Pout' na Rus), podílel se na oslavách přivezení základního kamene Národního divadla z Blaníku. V srpnu 1868 patřil mezi 81 signatářů státoprávní deklarace českých poslanců,

Karel Drahotín Villani

v níž česká politická reprezentace odmítla centralistické směřování státu a hájila české státní právo. Zemský sněm ho roku 1871 zvolil poslancem Říšské rady (celostátní zákonodárny sbor, tehdy ještě nevolen přímo, ale tvořen delegáty jednotlivých zemských sněmů), kde reprezentoval kurii venkovských obcí. V souladu s tehdejší českou opoziční politikou pasivní rezistence ale mandát nepřevzal a do sněmovny se nedostavil.

Villaniho manželka Matylda organizovala v Praze i ve Střížkově společenský salon, pravidelná přátelská setkání

významných osobností v reprezentativní místnosti domu. Koncept pocházel z Francie 17. století. V českých poměrech existoval „šlechtický salon“, s důrazem na kulturní a zábavní program, okázalost přijetí, pohoštění a eleganci interiérů, a „měšťanský“, rozvrstvený na přátelské kroužky různých profesních či zájmových skupin, v pohoštění chudší a spíše soustředěný na výměnu názorů, zkušeností a nezbytné denní novinky. Villaniho salon měl blíže k měšťanskému, ale navštěvovali jej i příslušníci šlechty. Hovořilo se tam podle národnosti účastníků česky, německy nebo francouzsky. Matyldino příbuzenstvo se aktivně účastnilo: otec vstoupil do Společnosti Vlastenského muzea, matka Eli-

sa proslula ve Vídni i v Praze charitativní činností pro děti.

Villani ve své politické a společenské aktivitě podporoval české národnostní snahy, ale vždy za předpokladu zachování celistvosti rakouské říše. Po vzoru Františka Palackého podporoval federalizaci Rakouska; argumentoval, že národní státy jako Francie a Anglie jsou silné v případě centralizace, zatímco mnohonárodní státy jako Rakousko získají podporu svých obyvatel, jen pokud každému národu dají prostor k rozvoji. Přátelil se s Františkem Jaroslavem Čechem, otcem Svatopluka Čecha, rovněž politicky postiženým po revoluci z roku 1848.

Zastavení desáté

KONOPIŠTĚ – NETRADIČNĚ

Lovecké trofeje, zámek Konopiště. Foto zámek Konopiště

Konopiště je zámek v historizujícím stylu nedaleko města Benešova ve Středočeském kraji, leží asi 2 km na západ od centra Benešova. Dnes je znám především jako hlavní a poslední sídlo následníka trůnu rakousko-uherského, arcivévody Františka Ferdinanda d'Este a jeho české manželky Žofie Chotkové, jehož zavraždění v Sarajevu bylo záminkou zahájení 1. světové války. Významný šlechtický hrad, přestavěný na zámek, zaujímá ostroh nad Zámeckým rybníkem. První zmínka o Konopišti pochází z roku 1318, kdy jeho držitelé byli Beneš a Dobeš

z rodu Benešoviců. Předpokládá se, že gotický hrad byl založen koncem 13. století, nejpravděpodobněji kolem roku 1294. Jeho zakladatelem byl nejspíše biskup Tobiáš z Benešova, rádce krále Václava II., přední reprezentant rodu erbu zavinuté střely a vlivná politická osobnost období po smrti krále Přemysla Otakara II. Benešovici sídlili na Konopišti jen do vymření rodu v roce 1327, kdy je vystřídali páni ze Šternberka, vládoucí hradu až do roku 1590. Po několik století se střídali různí majitelé, ale tím nejvýznamnějším byl poslední vlastník.

Rod Habsburg-d'Este

V roce 1887 koupil zámek s celým panstvím od Lobkoviců František Ferdinand d'Este, od roku 1896 následník císařského trůnu. Zavedl na zámek vodovod a elektřinu. Na zámek také nechal nainstalovat hydraulický výtah. Po 1. světové válce byl na základě zvláštního zákona z roku 1921 zkonfiskován majetek Habsburků a zámek i s parkem připadl československému státu. Následně byl zčásti zpřístupněn veřejnosti. Za 2. světové války byl v Konopišti umístěn hlavní štáb jednotek SS pod velením SS-Brigadeführera A. Karasche. Tyto jednotky byly součástí tankové divize SS-Totenkopf. Po osvobození v roce 1945 bylo Konopiště znovu zpřístupněno veřejnosti. Zámek se do dnešní doby zachoval v podobě, jakou dostal při poslední přestavbě za arcivévody Františka Ferdinanda d'Este. Také vnitřní vybavení zůstalo v co největší míře stejné, jako za doby, kdy zámek obýval následník trů-

Zajímavá epizoda ze života rodinného následníka trůnu arcivévody Ferdinanda d'Este. Pan Rudolf Strimpl, nájemce dvora v Chlistově u Netvořic, po mnoho let pěstuje na svých polích maliny a jahody ve velkém, zcela po americku, neboť sám dvojnásobným pobytem v Americe (Texasu) naučil se znáti směr tamního intenzivního hospodářství. I v oboru tom docílil p. Strimpl neobyčejných u nás výsledků a konsumentí pražští nemohou si vynachváliti ranné a výborné pochoutky chlistovské, jež za sezony ženy ve zvláštních koších donášejí ku parníkům ve Štěchovicích. Manipulace s pěstováním spojená vyžaduje nesmírnou trpělivost a znalost a jen tak bylo možno docílit tu ovoce nejen chuti výborné, úrody hojné, ale i velikosti překvapující.

Není divu, že kdo viděl výsledky práce takové, mluvil takřka o zázraku, ježto půda tamní je až smutně proslulá. Nebylo také divu, že i pan arcivévoda František Ferdinand d'Este doslechnul o skvělé plantáži jahodové a malinové a na skrovný stateček přijel, aby sám se přesvědčil.

nu s rodinou. A tak si lze prohlédnout reprezentativní a hostinské pokoje umístěné v prvním patře jižního křídla zámku, nejstarší prostory zámku s gotickými a renesančními klenbami v kapli sv. Huberta, nebo soukromé pokoje rodiny Františka Ferdinanda d'Este či loveckou trasu z foto na úvodu.

Poslední – desáté zastavení zakončíme jednou vzpomínkou otištěnou v č. 6 časopisu Vltavské proudy. Jedná se o zajímavou epizodu ze života následníka trůnu arcivévody Ferdinanda d'Este. „...Pan Rudolf Strimpl, nájemce dvora na Chlistově u Netvořic, po mnoho let pěstuje na svých polích maliny a jahody ve velkém, zcela po americku, neboť sám dvojnásobným pobytem v Americe (Texasu) naučil se znáti směr tamního intenzivního hospodářství...“ (dále již zbylý původní otištěný text).

Přijel s celou rodinou, při čemž měl příležitost hned také se přesvědčiti o bídných cestách tamního okolí. Arcivévodská rodina provedena byla po jahodništích i malinovištích, kde právě jahody dozrávaly. Pan Strimpl na rychlo dal upravit v besídce občerstvení, záležející právě v nejkrásnějším výběru jahod, z nichž vrchní jahoda přímo obrovských rozměrů trůnila na vrchu mísy, jako královna. Vznešené hosté obdivovali se tak oné velké jahodě, že pojídali jen její menší družky. »Taková jahoda je věru jen na podívání, tu věru nesmíme snísti«, řekl pan arcivévoda. Oči dětí arciknížecích byly však právě na tuto zvláštnost upiáty a ručka nejmladšího Arnošta už se po ní vztahovala. »Nesmiš«, připoměl znovu otec, načež malíčkový smuten bral nezapovězené ovoce menší. Konečně společnost odcházela. Malý princ ještě znovu rozrztoužený pohled vrhnul k míse a královské jahodě tam zbývajícím. Kdosi z domácích slitoval se nad malíčkým a honem mu jahodu podstrčil. Od té doby jmenován byl p. Strimpl dodavatelem dvora arciknížecího a ovoce své do dnes posílal nejen na Konopiště, ale i na ostatní místa a do Vídně, kam zesnulý arcivévoda zavítal.

A kdo byl Rudolf a Ludvík Strimpl?

Narodil se 9. 5. 1859 v Praze na Starém Městě a zemřel 15. 3. 1920 v Drahonících. V 80. letech 19. století cestoval po Evropě a Americe, kde získal přehled o moderním zemědělství s poznatky z pěstování velkoplodých jahod, které posléze uplatnil na Chlistově u Teletína. Podporoval vědění a společně s manželkou také české školství. Vážil si lidí a pomáhal jim, bojoval proti chudobě. V mládí byl jeho častým hostem synovec Ludvík Strimpl, který za první světové války působil v Paříži jako sekretář Československé národní rady, který přímo spolupracoval s T. G. Masarykem a dr. E. Benešem při vzniku Československé republiky a po vzniku nezávislého státu se stal diplomatem.

Rudolf Strimpl

Rudolf Strimpl byl po cestách po Evropě a Americe propagátorem technických novinek zejména v zemědělství. Jeho přínos je také v osvětových přednáškách, podpoře spolků. Pronajímá si statek Chlistov u Teletína a úspěšně zde

Statek Chlistov na přelomu 19. a 20. století

Tomáš G. Masaryk a dr. E. Beneš

Česká národní rada

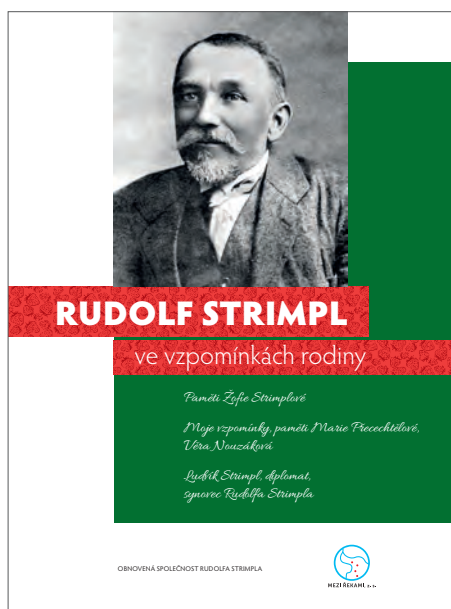
rozvíjí pěstování a obchod s tehdy neznámými velkoplodými jahodami. Dává tak obživu lidem z Krňan, Třebsína, Netvořic, Hradištka mezi Vltavou a Sázavou. Pěstování jahod se pak rozšíří do celých Čech a na Moravu a až do sedmdesátých

let 20. století patří na Jílovsku k základním zemědělským plodinám. Sám patřil na konci 19. století k okruhu cestovatele Vojty Náprstka. Za ženu si bere jeho schovanuku, absolventku Náprstkova institutu pro mladé dívky. Jednalo se většinou o sirotky a vedle základního vzdělání, péči o domácnost se zde rozvíjely znalosti jazyků, literatury a další společenské vědy. Emancipace žen byla v té době teprve v začátcích. Společně se ženou, učitelkou, na Lounsku podporují české školství.

To má význam pro pozdější období, kdy tato část Čech spadá do Sudet, ale Rudolf Strimpl umírá na španělskou chřipku již roku 1920, takže se této smutné etapy českých dějin již nedožívá.

Ludvík Strimpl

Publikace vydaná Mezi řekami, z.s. k 100. výročí smrti R. Strimpla.

Československé národní rady a po vzniku nezávislého státu se stal diplomatem. Do protirakouské revolty se Ludvík Strimpl zapojil mnoha způsoby. 16. září 1915 se přihlásil ke službě ve zbraní, byl však záhy určen k politické a propagační práci v Českém komitétu zahraničním a posléze v Československé národní radě. Pro odbojovou centrálu vytvořil řadu propagačních tiskovin, ale i úředních tiskopisů, spolu s výtvarníkem Emilem Purghartem vypracoval návrh na československý znak, který legionáři nosili na stejnokroji.

Ludvík Strimpl (1880–1937), synovec cestovatele a první jahodáře v Čechách Rudolfa Strimpla, malíř, který za války působil v Paříži jako sekretář

Krňany – Teletín. Foto Jiří Jiroušek

Events
Personalities

1/

Info booklet

CENTURIES BETWEEN THE VLTAVA AND SÁZAVA

Publication Editor: VÁCLAV ŠMERÁK

Graphic design: Pavlína Najfusová

STOP TO LOOK, BUT COME ALONG

... as you stand on the edge of a rock promontory near the confluence of the Vltava and Sázava rivers in what today is called the Sekanka, your gaze will fall on the contours of the foundations of the Benedictine monastery of 'the Beheading of St John the Baptist'. Imagine yourself back in 999 AD, when Boleslav II ordered the building of only the second male monastery in Bohemia, above the confluence of the two main rivers of Central Bohemia, in premonition of his own death. This was a time when Bohemia was torn between steering towards Western culture, represented by the Benedictines from a monastery on the Bavarian border, and the more Eastern teachings of Cyril and Methodius from Byzantium. The monastery thus influenced not only nascent Czech statehood, but culturally, morally and economically the entire region between the Vltava and Sázava.

Let us, too, take the trails walked by wayfarers of old, the monks, pilgrims, wagon merchants, footpads, artisans of all kinds, gold diggers and cattle thieves. These routes have for the most part survived down the centuries, albeit topped by asphalt and deafening cars. Yet, there are hiking and cycling trails as well, to guide us through the beautiful, if slightly melancholy, and picturesque undulating landscape environs of both rivers.

Boleslav II. 'The Pious' (932? – 7 February, 999) was a Czech prince of the Přemyslid family who ruled from 967/972–999, according to the chronicler Kosmas, 'the most Christian of men, father to orphans, protector of widows, consoler of the grieving'.

First Stop

THE MONASTERY OF THE BEHEADING OF ST JOHN THE BAPTIST

This island of about 3 hectares was chosen by the monks because, unlike others, it had high banks over the Vltava River and was surrounded by dense forests. A thousand years ago, there was no sign of the high water in today's Vranov lock, which is there to even out the water vented from the Slapy and Štěchovice dams. The monastery sought to live up to the ideals of the Order of St Benedict, by being secluded deep in the forests: The Benedictines typically sought out desolate places for their hermit-like existence, to be filled with undisturbed concentration on prayer and reverence for God. (There were exceptions, when it came to the moral upbringing of nobles, one such case being the Monastery of St George at Prague Castle). It may be that prince Boleslav II also wanted to make inroads into the forest complex that stood between the Central Bohemian homesteads and South Bohemia. The area around the Vltava and Sázava confluence is also considered a virtual border zone between the Slavníkov clan estates and Přemyslid Bohemia.

The monastery itself was probably founded a year later and under Boleslav III (born around 965 – died 1037). **Lantbert (Lambert)**, a monk from the Bavarian monastery in Niederaltaich, was chosen as the superior, or Abbot. With him, from Bavaria, came a whole company of monks. The island monastery kept up

close relations with its parent monastery for a very long time, part of the monastic company being of German origin. This is evident from 13th century records of the monks, made when abbots were being elected. Judging by their names, the company was about half Czech by origin, half German. Other preserved records date from the years 1395–1416, by which time, again judging by the names, most of the monks were Czech-born.

The look of the original monastery

The original monastery was, most likely, timber-built. Archeologists have unearthed a system of stake pits, the imprints of wooden structures and a layer of charred wood. The building stood on the site of an earlier Romanesque church. To the north of it was, judging from archeology, a cluster of timber buildings, or rather their fragments, some may have been part earth-houses. These were built adjacent to the wings of the cloisters of the later Gothic monastery. The whole layout seems to suggest the timber buildings dating from the founding of the monastery were built to the classic Benedictine ground plan, in which the monastery church formed the major axis of the main building, with an adjacent cloister. It is noteworthy that this image of the 'wooden' Ostrov island did not change until about the 1130^s. Also connected with the timber part is the stone tomb of

a prominent abbot, probably Lambert, a man aged 55–60, buried together with his iron-spiked abbatial staff, in a robe whose collar was woven with gold threads, and at his waist a pouch containing a fire-steel flint and an eggshell. The grave was not disrupted when the church was rebuilt.

Rebuilding

The timber phase of the island monastery lasted until 1137, when it burned down. Soon after, a new, masonry construction was begun. Because the monastery was not wealthy, the construction progressed slowly and parts of it were not completed until the last quarter of the 12th century. A Romanesque basilica with three apses in one plane was built, and later on (by the end of the 12th century) a triple nave was added, with a two-towered frontage by 1225. This complex was ransacked in 1278 by the Brandenburgs, who stayed here for 6 weeks. The extent of their destructiveness is marked by the fact that when the ravaged and abandoned monastery was later offered to the Cistercians, they rejected it and instead chose the royal hunting court at Zbraslav to found their new monastery.

Demise

The monastery's surviving foundations

In the 1280^s the monastery was restored by the Benedictines, with subsequent reconstructions followed during the peak Gothic period under Emperor Charles IV, in particular the extension to the basilica with a rectangular choir. Archaeological research confirms there was further looting (in 1381), a fire in 1403, and during the Hussite wars, in 1420, the monastery was again ransacked and set on fire. The bell tower collapsed. Miraculously, however, the 'Mother of God' bell dating from 1404 was saved. A quarter of a century later, in 1444, the temple vault collapsed. The last community of monks moved to the seat of the Provost at Svatý Jan pod Skalou [St John under the Rock] in 1517, while their buildings continued to be used by occasional hermits. The monks also took with them the aforementioned bell, which remains to this day at the Monastery of St John under the Rock and is one of the oldest bells in Bohemia.

Second Stop

SEKANKA

Sekanka – [‘sekat’ means to chop or hew], got its name from the deep sunken tracks (holloways) in the northern part of the rock outcrop, gouged out over time by wagons going up from the Vltava river to the plateau above the confluence and taking the shortest route south to Benešov, or to Bystřice u Benešova. The small town is not mentioned in written sources. It was founded in the 13th century (some-time between 1225 and 1270) and probably belonged to King Přemysl Otakar – who thus controlled the Benedictine monastery at Ostrov and particularly the dwindling gold reserves, which had been panned from the Sázava river since the time of the Celts. The small town itself was the artisan centre serving the monastery and the surrounding area. From archaeological digs it appears the craftsmen here were also engaged in blacksmithing, iron smelting and metalworking, making bronze objects, pottery, leather goods and articles of domestic consumption including tools for gold panning in particular. Sekanka was a small market village by disposition, but owing to its ownership, had an early urban character. The clearing between the houses was comparable to, say, the square in České Budějovice [Budweis].

The residents left the township during the Brandenburg raids (1278–1283). The place is thought to have met its end in 1278, when the surrounding area and the monastery were ransacked, and since

it lacked agricultural infrastructure, its former residents never resettled it. Numerous finds show that the inhabitants left the town in a hurry, abruptly taken by surprise.

Probably after its fall, another settlement was established downstream of the Vltava and Sázava confluence, which later became the town of Davle; the property register of the Ostrov monastery for 1310 lists the homestead of Hradyszcze, today’s Hradištko municipality, situated on the plateau of the promontory about 2 kilometres southeast of Sekanka. Today, the name Sekanka is applied to the cluster of holiday cottages in the area. It was here that Czech archaeology made extensive and significant finds about the Middle Ages, in the 1950^s and 60^s. Unmistakable remnants of stone fortifications and finds attesting to trade and long-distance contacts were unearthed. There is extensive evidence of medieval holloways, both on the promontory and on the opposite slopes near St Kilian. The fortifications were predominantly on the southern side, because the site is protected by steep rocky cliffs and the river from other directions. The promontory is crossed by two lines of defence, comprising an outer bulwark, a massive moat and an inner rampart. The outer escarpment was made of material excavated from the moat, a trench over 10 metres wide. In the 3rd quarter of the 13th century, a two-metre-high stone and mortar wall was

built along the inner rampart, but barely two-thirds completed. Its remnants still jut out of the earthworks in some places. Access was along the eastern edge, secured by an unspecified structure aligned with the inner fortification.

Sources: In 1965 the locality was listed in the register of cultural heritage monuments under the title 'Former town – Hradce stronghold (Šance, Sekanka)' – Miroslav Richter: Hradištko u Davle – small town of the Ostrov monastery, Prague: Academia, 1982, 324 p. + 64 glossy tab. + 3 addenda..

Some of the finds can be seen in the Regional Museum in Jílové u Prahy.

Third Stop

FROM HRADIŠTĚ TO HRADIŠTKO

The earliest historical record of the village dates back to the younger Stone Age and can be associated with later finds of gold in the sandbanks of the Sázava river. An important chapter of its history came to be written by the 13th century, when a small market town grew in the northernmost part of the settlement environs, on the promontory called Sekanka, set close to the Benedictine monastery of St John the Baptist at Ostrov. The small town consisted of several dozen single- and multi-storey houses, built on a rectangular ground plan, around a central market square. The settlement was not long-lasting, but we can still see traces of its former existence in the Sekanka terrain. Around 1278 the settlement – small town – stronghold, possibly, was burned down and the survivors moved to the site of today's Hradištko. The land changed hands over the centuries, with 1636 being a landmark year, for Hradištko was bought by the Premonstratensian Order, which has its seat on Strahov in Prague, by the then Abbot, Kryšpín Fuk. He left his mark on the entire central Vltava river catchment, by championing the navigability of this stretch of the Vltava, and the burgeoning of the region. At the beginning of the 18th century, the Abbot of Strahov, Vít Seipl, had a Baroque chateau built in the centre of the village, where it stands almost unchanged to this day. The chateau interior is decorated with frescoes

on religious themes by the renowned painter Jan Václav Spitzer.

Hradištko Concentration Camp

All that remains here to mark the horrors of the Second World War is a stone from the Flossenbürg roll-call yard, or 'Apellplatz'. The concentration camp at Hradištko was no mere offshoot of a Bavarian prison camp. Here, prisoners were doing slave labour, the sick were murdered, and death transport trains loaded up with victims. The area became an SS training zone, and locals were evicted from three towns and dozens of municipalities. Also commandeered were the 'tramping' settlements of recreational backwoodsmen. More than 30 thousand people lost their homes. Some had nowhere to return to after the war. Their homes had been shot to pieces during artillery practice.

The displacement of the inhabitants of Benešov, Neveklov and Sedlčany districts went on between 1942 and 1944. The land between the Vltava and Sázava, bounded by these rivers, by the state road to Tábor, the railway line Olbramovice – Sedlčany and the Sedlčany–Příbram road, became a Waffen-SS training area in the Benešov region. (SS-Truppenübungsplatz Beneschau, later renamed SS-Truppenübungsplatz Böhmen, i.e. 'The SS-Bohemia Training Zone') some 441 km² in all. The evictions were done in several stages, impacting 70 municipalities,

180 settlements and 30,000 people. Of these, almost half were forced to leave the region, and about 16,000 of them became slave-labourers for the SS units in the occupied territory. From a geopolitical point of view, this territory and similar sites such as Milovice or the Jihlava district were meant to break up the cohesion of the Czech nation, by introducing prospective post-war German enclaves, and to drive the Czechs out of central Europe. The deadline for the plan's completion was 31 December 1945. World War II ended on 8 May 1945.

April 2017 saw the opening of a new educational trail at Sekanka about the history of this medieval small town and the Hradištko concentration camp outpost of the Flossenbürg camp

Fourth Stop

VYSOKÝ ÚJEZD – CHURCH OF THE BIRTH OF OUR LADY

The municipality of Vysoký Újezd lies to the west of Benešov and about 3 km from the Slapy Dam, which has forever submerged the once legendary St John's Rapids and the Hotel Záhvoří associated with the name of Ing. Rudolf Formis.

The dominant feature of the municipality of Vysoký Újezd and the whole surrounding area is the church dedicated to the 'Birth of Our Lady', built between 1301 and 1340 in the Gothic style. It was later rebuilt several times and supplemented with Baroque elements. These have covered up the original Romanesque style of what is today's Baroque tower. The Romanesque staircase within has survived. The municipality is most likely situated on what used to be called the 'Celtic' and later the "Plavecká" trail, [whose name might suggest swimmers, but is to do with river log transport]. The remnants of the trail are still noticeable in the landscape today. The specific route here joins Vysoký Újezd, Jablonná, and Chlum. The "Boii" Celts ruled Bohemia in the third century B.C. [The Romans called their land Boiiohaemum, the home of the Boii – hence the name Bohemia.] Predating the 'Birth of Our Lady' church that has stood here since the 14th century was a Romanesque rotunda. The earliest mention of this building dates from the first half of the 12th century. We can also date the founding of Vysoký Újezd from this time. At the time the Knights of

Újezd had a fortress here and in the valley under Újezd was the fortress of the Knights of Nedvězí. This was an era of colonization of the sparsely populated country. On the site of today's extensive village square, lined with centuries-old linden trees, some digging to do with roadworks and water pipeline construction unearthed many skulls and bones, presumably a mass burial ground. This could have been the aftermath of ancient battles, or the mass graves of plague victims. Chroniclers' views vary as to the likely timing. Plague raged in this area during the Thirty Years' War (the second half of the 17th century). It is said that an underground passage used to exist between the church and the Nedvězí manor, since collapsed, it seems. The connection between the Nedvězí estate and the Újezd church is confirmed by the tombstones in the church walls, among others the gravestone of Mariana of Nedvězí from Žďár.

At the turn of 1934 and 1935, the German refugee and highly proficient radio engineer Rudolf Formis hid himself away in a small hotel called Záhoví, on the site of what is now the Slapy Dam, and from there made regular anti-Nazi broadcasts to his former homeland on his self-made radio station. In January 1935 he was tracked down by agents of the Nazi intelligence service the Sicherheitsdienst and, under dramatic circumstances, fell victim to vigilante murder, carried out on the basis of the secret illegal judgment of a Vehmic court. Ing. Formis was thus one of the first victims of Nazi fascism in our lands.

Fifth stop

NETVOŘICE

Archaeological finds from the Netvořice area confirm the area was settled as early as the Stone and Bronze Ages. The first written report confirming the existence of Netvořice dates from 1205. At that time, the Czech King Přemysl Otakar I endorsed a deed of donation by Knight Čas of Netvořice where he waived his entitlement to the land of the Ostrov Monastery on the Vltava River. It is here that the Latin name Netvoricium appears for the first time. Let us skip forward in time to the first half of the 19th century, which culminated in the June uprisings of 1848. Netvořice were also involved. The residents refused to keep working under the *Corvée* system of unpaid serf labour, even before it was abolished on 7 September 1848, so the harvest had to be gathered by itinerant hired labourers. Just as in the nearby municipalities, Netvořice set up its own National Guard, whose guardhouse was on the ground floor of the town hall. In 1848, Netvořice comprised 94 houses. This remained the size of it, with small fluctuations, for quite some time. In 1862 the former guilds in Netvořice came together to form a ‘Trade Association’, which in 1870 acquired its own banner. A local history publication dating from 1875 by A. N. Vlasák about the district of Neveklov, which Netvořice belonged to at that time, says: ‘Netvořice is an ancient small town about one hour and a half north of Neveklov with 870 inhabitants, living in 93 houses (830 Catho-

lic, 40 Jews). The townspeople make a living from the land and ordinary crafts. The trades represented in the small town were: 2 inns, 1 tavern, 3 spirits vendors, of convenience stores of general wares and fabrics 7, of field crops merchants 3, 3 bakers, 2 butchers, 2 coopers, 3 blacksmiths, 1 wheelwright, 10 cobblers, 10 tailors, 3 joiners, 2 locksmiths, 1 saddler, 1 furrier, 1 soap maker, 1 carpentry apprentice, of master masons 2, 8 apprentices. Markets, annual and for cattle. What had been a small tannery business, run by the Heřman family, grew into factory production at the turn of the century by bringing in steam engines and machinery and became the largest enterprise in Netvořice.’

In the mid-19th century, several notables were born in Netvořice who were to make their mark on Czech cultural and political life. In 1859, the writer Ludmila Grossmannová Brodská was born in a low house next to the ‘old school’, since demolished. She started literary work aged 17 in the magazine “*Paleček*”. She published a total of 30 volumes of prose and verse. They were in large part devoted to children and youth. She died in 1935 and is commemorated by a plaque on the ‘old school’ wall. In 1854, Antonín Mottl, one of the organizers of the nascent labour movement and co-founder of the Czechoslovak Social Democratic Party was born in Netvořice in the standalone house “*Na dolíkách*”. He was much persecuted for

his socialist views, which led him to emigrate to Germany, where he made his living as a tailor's apprentice. After 1918 he returned to Netvořice, for the rest of his life. He died in 1933 and was buried in the local cemetery. Jan Herman was born in Netvořice in 1856. He was later active in his birthplace and the surrounding area as a teacher, and his son, born in Neveklov, popularised Czech music around the world as a pianist and member of the Czech Quartet, with which he travelled abroad also. He was awarded 'National Artist' status and died in 1946 in Prague. Contemporary natives of Netvořice include RNDr. Václav G. Cílek. He was born on 2 December 1929 in Netvořice, made a career as a geologist who worked extensively in Africa, and is the father of Czech geologist and climatologist Václav Cílek (*1955). Václav Cílek Sr. grew up in a bygone world. He worked on oil exploration around Hodonín and discovered an oil deposit there. From 1969 he worked in Africa as a field geologist. He personally surveyed the entire coast between Kenya and Mozambique and there discovered the world's greatest deposits of titanium.

Sixth Stop

KAMENNÝ PŘÍVOZ – JAN MORÁVEK

The poet and novelist Jan Morávek grew up in the household of a butcher and innkeeper. After finishing at the town school in Jílové, he began his studies at the chemistry department of the Higher Industrial School in Prague, but after the first year returned home to his parents to treat his lung condition, and did not finish his studies. When his father died in 1904, Morávek left home and became an actor with travelling theatre troupes. After three years of full-time military service, he briefly worked (1912) in the Prague Smíchov 'Intimate Theatre'. From 1912–14 he was a member of the Tuttrova Theatre Company in Náchod. In 1914 he joined the First World War effort on the Serbian front, was wounded and after treatment in Osijek and Prague retired to civilian life. In 1919 he joined the Theatre in Royal Vinohrady as an actor, but for financial reasons transferred to Hašler's stage at the Lucerna. In 1920 he became the editor of 'Countryside Defence' magazine and was editor of the Calendar of the Republic. In the same year he became an employee of the Publishing House Melantrich: he helped out in the editorial office of the 'Czech Word', from 1924 to 1940 he was editor-in-chief of the 'Prague Illustrated News' (where he published in 1921–22 his 'The Fight for the Skies', in 1933 the humorous prose Radecký as well as 'Cannoneer Jabůrek contra Babinský' and 'Old Blažková' /with Jaroslav Veselý/, in 1941 the novel 'The Fisherman's Wife',

in 1942 'Bread self-denied', in 1943 'Market Folk'). From 1925 to 1932 he edited the magazine 'The Star of Czechoslovak Ladies and Girls' (where he published the serial novel 'Under a Cloud' in 1942). He retired early in 1941.

As a writer, he made his name as the author of folk novels, finding inspiration for his topics among the local gamut, human and otherwise, of his native Posázaví (the region around the Sázava river). These dated mostly from the second half of the 19th century to the First World War. He became one of the most avidly read writers of the 1930^s and 40^s. In this he followed in the footsteps of rural realist prose (like K. V. Rais) and proved to be a skilful storyteller with a feel for colloquial language and well-spun stories, a tendency towards the pastoral and to sentimental melodrama, lyrical descriptions of nature and naturalistic detail. He managed to portray the contrast between love for his home and his war experience (e.g. 'The Fiery Cauldron'), capturing ancestral and professional traditions, life fates and existential struggles of his lead characters, be they rafters and log-drivers ('Log-drivers on the Sázava', 'There was a ferry on the Sázava'), poachers and foresters ('The Wilderness'), stonemasons ('Rock tribe') and merchants ('Heart under lock and key').

Seventh Stop

LEŠANY

Lešany is a municipality in the Central Bohemian Region, district of Benešov, situated about 15 km northwest of Benešov. It has a population of 796. The place is notable for its Baroque Classicist château and particularly the nearby military museum, some 2 km northeast of the municipality centre. The villages of Břežany and Nová Ves are also affiliated.

In 1683, Lešany was acquired by the St Vitus metropolitan Chapter at Prague Castle, who built the château on the site of the former fortress. This led to the present four-wing ground plan, where the façades bear witness to late Baroque and Classicism styles, with more austere arcades remaining around the courtyard. The most significant contribution of the metropolitan Chapter to the château's appearance is the Chapel of St Vitus, taking up the entire western half of the north wing. Lešany became the centre of a large Chapter estate, which included the home-steads of Hostěradice, Břežany, Netvořice, Nedvězí, etc. The estate administration office was in Lešany château. In 1903 the château was extensively damaged by fire, the tower in the northern façade suffered the most, and during its repairs was given a neo-Romantic terrace instead of its former roof. During WWII the site became an SS headquarters, and water tower infrastructure was added to the terrace. The Chapter owned the large Lešany estate and château until 1949.

The Literary greatness of František Hrubín

He was born in 'Royal' Vinohrady in Prague in house No. 486 into the family of construction assistant František Hrubín of Břežany (b. 1880) and Anna, née Novotná of Lešany (b. 1887). The family lived in Vinohrady, but after the outbreak of World War I, his father enlisted. In 1914, his mother moved to live with her father, cottager Josef Novotný, in Lešany, with her sons, František and his one-year-old brother Josef. František Hrubín spent his childhood in Lešany in the Posázaví and went to school there from 1916 to 1922. Posázaví, which he described in his works, including the 'Romance for Flugelhorn', 'Golden Reneta' or 'The Lešany Manger', remained his lifelong inspiration. He studied at several grammar schools in Prague, and after graduating in 1932 tried unsuccessfully to go on to study philosophy and law at Charles University. In December 1939 he married Jarmila Holá, with whom he had a daughter Jitka (1940–2020, by married name Minaříková, translator) and a son, Vít (1945–1995, film and television director). He was a prominent member of the children's magazine *Mateřídouška*, and from 1945 to 1948 its editor. At the Second Congress of the Union of Czechoslovak Writers (1956), he and Jaroslav Seifert courageously criticized how literature was being politicized. He made a stand

not only in support of the persecuted, but also of the imprisoned poets (Jiří Kolář). He emotively rejected Ladislav Štoll's judgmental views on the poetry of František Halas. At that Congress he was also elected to the Central Committee of the Union. His outspokenness first led to a ban on his literary activity, though later he was allowed to translate and write children's books to a limited extent, while his own writing went through various periods of being banned and being published. He is buried in Prague's Vyšehrad Cemetery.

Eighth Stop

BENEŠOV

During the Přemyslid reign in the 11th century, hitherto uninhabited areas south of Prague were colonized. The first written record of Benešov dates from 1219, the first settlement being at a place called Na Karlově, with the establishment of a manor, a church and a settlement. When the town market square was built, today's Masarykovo náměstí, the natural centre of the town moved over with it. A Minorite Order monastery was founded at Na Karlově, which came under the governance of the Bishop of Prague, Tobiáš of Benešov, who soon built a new residence – Konopiště. After the Benešovite lineage expired, this came under the ownership of the Šternberk family, who have left their mark on the town insignia – an eight-pointed gold star on a blue background. The Hussites burned down the monastery when they came this way on their crusade to Prague in 1420.

But the Hussites didn't destroy the monastery completely. Benešov gained importance during the reign of Jiří of Poděbrady, when in 1451 a meeting was held in the local monastery in the presence of Jiří, as the territory governor, and Eneáš Sylvia, representing the Roman curia. The meeting was called to make peace with Catholic Europe of that time. In 1473, Queen Joan also addressed the local council, and in a three-hour speech in the desolate monastery temple she chastised the Czech gentry, invited them to be mindful of her late husband's harmonious

reign, to end their internecine conflicts, and in full accord to care for the welfare and glory of the homeland. According to the historian Palacký, Joan was also due to speak at another meeting in Benešov in 1474, but a great dispute flared up between her and King Vladislaus II of Hungary, so the Queen ensconced herself away in her dowager residence in Mělník, where she died in 1475.

From 1541 to 1566 a bellmaker by the name of Matěj Špic lived and worked in Benešov, and his foundry workshop gave birth to many bells for the surrounding churches, such as in Bystřice, Okrouhlice, Louňovice, Postupice, na Hrádku, Olbramovice, Kondrace and other places in the area. The town suffered greatly during the Thirty Years' War, especially when seized by Swedish troops in 1648, and bore the consequences for many years. In 1703 a Piaristic College was founded here, for elementary schooling, as well as a grammar school. Benešov bought its way out of serfdom in 1802 and as an ethnically Czech town became a centre of patriotic initiatives. In 1871 the town became accessible along the Prague – Česká Budějovice railway line.

During World War II, the town was to be completely depopulated and was earmarked to become the SS-Stadt Böhmen. While only the area to the west of the state road to Tábor was to become the military artillery training ground SS Benešov, all residents living west of the

railway line and south of Máchova street had to move out by 15 April 1943, including the block between Jiráskova, Žižkova and Husova streets. After the war, the till-then separate village of Konopiště and the villages now forming the cadastral area of Benešov u Prahy were subsumed as parts of the town, and in 1980 yet more, some of which became independent again in 1990.

The Benešov grammar school is an intrinsic part of the town's heritage. It dates back to 1703, when the Piaristic College in Benešov opened, tuition began in the school year 1706/1707, with an elementary school and the first years of the grammar school. In 1710 the construction of St Anne's Church was completed, where the grammar school was based until 1907.

The Neo-Renaissance building of today's grammar school was built between 1905 and 1907; its architect was the engineer Karel Donda. In 1912, the school chapel of St Procopius complete with an apse was consecrated, and also served as the school assembly hall. Its artistic decoration was by the painter František Urban. The chapel was consecrated by Strahov Abbot Metod Zavoral, a former pupil of the Benešov grammar school.

The building was commandeered by German SS troops between 1943 and 1945, the building suffered great devastation and after their departure had to be partially rebuilt. The grammar school building is owned by the town of Benešov.

Notable Benešov grammar school Head teachers: Jan Voříšek, Zdeněk Zahradníček Jr., Roman Hronek.

Notable students: Josef Jaroslav Schaller (1738–1809), founder of historical topography, Josef Javůrek (1741–1820), composer, Karel Nový (1890–1980), writer, journalist, Vladislav Vančura (1891–1942), writer, playwright,

film director, Václav Zítek (1932–2011), opera singer, Vladimír Pičman (b. 1935), poet, editor, translator, Josef Topol (1935–2015), poet, playwright, translator, Michal Viewegh (b. 1962), writer, Václav Jehlička (b. 1948), Czech politician, senator and Czech Minister of Culture (2007–2009), Petr Kubín (b. 1967), historian, hagiographer (dealing with the description of the life and deeds of saints), professor at the Catholic Theological Faculty of Charles University.

KULTURNÍ A INFORMAČNÍ CENTRUM, s.r.o.

Tourist information centre,
Masarykovo nám. 230, 256 01 Benešov,
e-mail: infocentrum@kicbenesov.cz,
tel.: 317 726 004,
www.kicbenesov.cz,
www.benesov-city.cz © červen 2010

Benešov-region Notables

Josef Suk (4. 1. 1874 – 29. 5. 1935) musician, composer and educator, born in Křečovice, happily going back there for recuperation even in his glory days. In addition to playing the violin, he studied composition with Antonín Dvořák at the Prague Conservatory. He founded the Czech Quartet with his study-year colleagues, and played some 4000 concerts in 20 countries with them during his life. For the last years of his life, he stayed at No. 739 Husova street in Benešov, where he died in 1935. He is commemorated by a plaque on the house.

Svatopluk Čech (21. 2. 1846 – 23. 2. 1908) Czech poet and novelist, native of Ostředek. A leading representative of the Ruchovci poetic generation, reviving the patriotic ideals of Czech literature. In 1899 an amateur dramatics association was founded in Benešov, to which he lent his name, being an honorary citizen of the town. Selected works: 'The Hussite on the Baltic', 'Mr. Brouček's new epochal trip, this time to the XV century' (1888), 'The Second Flower' (1893).

Jiří Tywoniak (30. 3. 1919 – 31. 7. 1995) historian and publicist. He contributed to a fundamental qualitative transformation of how regional history was handled, the discipline known as historiography. He was highly regarded as an organizer of archival, museum, heritage and especially publishing activities. This was typified by the Podblanicko region Compendium of Local History Papers, published at his instigation in the late 1950s with his active participation on the editorial board. He also greatly influenced the form of the Benešov cultural calendar. The culmination of his work came with his much-lauded monograph 'Benešov and Konopiště in

bygone times'. In 2000 he was made an honorary citizen of the city of Benešov, in memoriam.

Mojmír Chromý (2. 3. 1940 – 3. 1. 2005) designer, politician and mayor of Benešov. He was clearly a prominent cultural figure in many ways, regularly publishing historical studies in the regional press – in particular, history studies focused on genealogy and heraldry. He initiated and opened exhibitions, prepared his own set of lectures on the history of the region and helped with the scenography of some history exhibitions. In December 2002, he was awarded the T. G. Masaryk and Václav Havel commemorative medals for promoting culture.

Vladislav Vančura (23. 6. 1891 – 1. 7. 1942) classmate and friend of Karel Nový. Born in Háj, Opava, he also attended the Benešov grammar school for two years. He studied medicine at Charles University in Prague. The main thrust of his work was literary, however. He was head of the Devětsil association of Czech avant-garde artists and of the Czech Film Society, contributing to the magazines Červen and Host. During the occupation he led the writer's section of the Illegal Intelligence Committee and on 1 July 1942 was shot dead by the Nazis in Prague – Kobylisy.

Filip Bondy (26. 2. 1830 – 13. 11. 1907) the first Czech Chief Rabbi, also known as Philipp Jacob Koppel Bondy. He was born in Jinošice in the Benešov region as the son of a not particularly wealthy couple, Samuel Bondy and his wife Marie. He had two younger brothers, David and Isaac Ignac. His elementary schooling came from his father, at home. From 1844 he studied for one year at the Piaristic Grammar School in Prague, and because

of the teaching being in German, went on to the Czech Academic Grammar School in Prague. He studied there from 1845 to 1852, his Czech tutor being the prefect of the grammar school, Václav Kliment Klicpera. There he also mastered German, French (in which he also lectured), as well as foundation Latin and Greek. After that he studied philosophy at Charles-Ferdinand University in Prague, where he received his doctorate in 1857. In 1855 he was granted Prague citizen status. In addition to Italian, he also studied Hebrew and Chaldian, while also taught the Talmud and Rabbinica by Raphael Schulhof and Prague Rabbi Salomon Jehuda Rappaport. He was awarded his Rabbinical degree by Rabbis Aaron Kornfeld and Daniel Frank. He joined the Czech Jewish Movement, founded the Association of Czech Jewish Academics, and together with Moritz Kraus was one of the founders of the Czech congregational company Or-Tomid. He was the first to teach in Czech and began publishing a Czech translation of the Torah.

Ninth Stop

KAREL DRAHOTÍN VILLANI, CZECH NOBLEMAN

Karel Drahotín Villani (23. 1. 1818 Sušice – 24. 3. 1883 Střížkov, the municipality of Struhařov u Benešova), baptized Karel Boromejský Ignác Baron Villani de Castello Pilonico, was a Czech aristocrat, liberal politician, patriot and poet. From 1867 he also sat in the Czech Regional Parliament as Member for Benešov, Neveklov and Vlašim. Villani was an active participant in the revolutionary movement in 1848 in Prague. On March 11, a meeting was held in St Wenceslas Spa, whereby he was elected to the 24-member committee on petitions. He became a commander of the Czech armed forces – the St Wenceslas Brotherhood, later renamed “Svornost”. His military experience proved very useful. He strove to lead this organization in a liberal spirit, expelling radicals who wanted to provoke an armed uprising. In this sense, the change of name to Svornost [Accord] was intended to help get Prague Germans onside and to dispel their fears. However, his efforts for a peaceful overturning of the regime met with resistance from radical students, led by Josef Václav Frič. They gained the upper hand in Svornost and on June 12 provoked the ‘Whitsun Storms’. Villani went to Prague’s Lesser Quarter, where on June 14 he was arrested, and held prisoner in the Jiřský klášter monastery in Prague Castle as one of the alleged leaders of the uprising. He was interrogated several times, and his home searched by Windischgrätz’s sol-

diers; however, no evidence of anti-State activity was found. Shortly after 14 September 1848 he was released, under amnesty. He moved from Prague to Střížkov, where he lived under police surveillance.

On April 28, 1861, after the fall of Bach’s absolutism, the police surveillance of Villani was called off, opening up further opportunities for him to participate in regional politics. From 1865 to 1869 he was Mayor of Benešov. In this capacity, he sought to improve standards of living for the locals. He was elected for a second time after his term ended, but the Viennese government did not confirm his election; so after that he only served as a district council member. In 1867 he became a Member of the Czech Regional Parliament for Benešov, Neveklov and Vlašim. He advocated the reintroduction of Czech State Law, participated in the Czech expedition to the ethnography exhibition in Moscow (the so-called Pilgrimage to Russia), and took part when the cornerstone for the National Theatre was being ceremoniously brought from legendary mount Blaník. In August 1868 he was among the 81 signatories to the State Declaration of Czech Members, in which the Czech political representatives rejected the centralist direction of the Austro-Hungarian state and spoke up for Czech State Law. In 1871, the Territorial Assembly elected him a Member of the Imperial Council (the national legislature,

at that time indirectly elected, made up of delegates from the respective provincial parliaments), and here he represented the curia of rural communities. However, in keeping with the then Czech opposition policy of passive resistance he did not take up his mandate nor attend the Chamber.

Villani's wife Matylda ran a society salon in Prague and in Střížkov, regular friendly gatherings of key society figures, held in the parlour of the house. The concept was borrowed from 17th-century France. In its Czech form there was a 'nobility salon', with emphasis on a cultural and entertainment programme, featuring showy reception, hospitality and elegant setting, while the 'townsman salon' comprised friendly circles of various professional or interest groups, was less showy in terms of hospitality and rather more focused on an interchange of opinions, experiences and worthy daily news. Villani's salon was closer to the townsman format, but was also visited by members of the nobility. The language spoken varied with the nationality of the attendees, variously Czech, German or French. Matylda's kin were actively involved: her father joined the Patriotic Museum Society, her mother Elisa became well known in Vienna and Prague for her charitable works in aid of children.

Villani supported Czech national revival efforts in his political and social activities, but always on the basis that the integrity of the Austrian Empire would be preserved. Following the example of František Palacký, he supported the federalization of Austria; he argued that nation-states like France and Britain are strong when centralized, whereas multinational states like Austria will only gain the support of their peoples if they give each nation scope to flourish. He was friends with František Jaroslav Čech, the father of Svatopluk Čech, who was also politically handicapped after the 1848 revolt.

Tenth Stop

KONOPIŠTĚ – UNCONVENTIONALLY

Konopiště is a historically-stylized château near the town of Benešov in the Central Bohemian Region, located about 2 km west of Benešov city centre. Nowadays it is best known as the main and final residence of the heir to the Austro-Hungarian throne, Archduke Franz Ferdinand d'Este and his Czech wife Žofie Chotková, whose assassination in Sarajevo became the pretext for starting World War I. This important aristocratic castle, converted into a château, stands on a promontory above a small lake. The first written mention of Konopiště dates from 1318, when it was owned by Beneš and Dobeš of Benešovci lineage. It is thought the original Gothic castle was founded at the end of the 13th century, most likely around 1294. Its founder was probably Bishop Tobiáš of Benešov, a mentor to King Wenceslas II, a leading representative of the 'Family crest of the sarcelled arrow' ("odřívous" or "zavinutá střela" in Czech) and an influential political figure of the period after the death of King Přemysl Otakar II. The Benešovci settled at Konopiště only until the family name died out in 1327, when they were replaced by the lords of Šternberk, who ruled the castle until 1590. For several centuries the castle kept changing hands, but its most notable owners were its last.

The Habsburg-d'Este Family

In 1887, the Lobkowitz family sold the château and the entire estate to Franz

Ferdinand d'Este, who in 1896 became the heir to the imperial throne. He had the château modernised, plumbed-in and wired for electricity. He also had a hydraulic elevator installed. After World War I, under an exceptional law passed in 1921, the property of the Habsburgs was confiscated and the château and the park fell to the Czechoslovak state. It was later part-opened to the public. During World War II, Konopiště housed the Staff HQ of the SS units under the command of SS-Brigadeführer A. Karasch. These units were part of the SS-Totenkopf tank division. After liberation in 1945, Konopiště was reopened to the public. The château has to this day been kept as it was during the last reconstruction under Archduke Franz Ferdinand d'Este. The interior fittings have remained as much as possible the same as when the château was lived-in by the heir to the throne and his family. As a result, visitors can look at the reception and hospitality rooms on the first floor of the south wing of the château, the oldest parts of the former castle with their Gothic and Renaissance vaulting in the Chapel of St Hubert, or the private family rooms of Franz Ferdinand d'Este, as well as the hunting trophy route, seen on the photo.

We will round off this final – tenth stop with one period piece text printed in No. 6 of the magazine Vltavské proudy. It features an interesting episode from the life of the heir to the throne,

Archduke Ferdinand d'Este. "...Mr. Rudolf Strimpl, the tenant of the court in Chlistov u Netvořic, has long been growing raspberries and strawberries in his fields on a grand scale, American-style, having twice spent time in America (Texas), and learned the trends of that country's intensive farming...".

More about Rudolf and Ludvík Strimpl?

Born on 9 May 1859 in Prague Old Town and died on 15 March 1920 in Drahonice.

In the 1980^s he travelled around Europe and America, where he gained an overview of modern agriculture with points-to-watch about the cultivation of large-fruited strawberries, which he later applied in Chlistov u Teletína.

He championed learning and, together with his wife, Czech schools. He was respectful and considerate toward people and helped them, fighting poverty. In his youth he was often visited by his nephew Ludvík Strimpl, who during the First World War served in Paris as Secretary of the Czechoslovak National Council working with T. G. Masaryk and Dr. E. Beneš to establish the Czechoslovak Republic, and later a diplomat for the newly independent country.

After travelling around Europe and America, Rudolf Strimpl championed technical innovations especially in agriculture. He also supported innovative lectures and associations. Going on to rent the Chlistov u Teletína farm he successfully grew and marketed previously unfamiliar large-fruited strawberries. This provided livelihood to the people of Krňany, Třebšín, Netvořice, and Hradištko between the Vltava and Sázava rivers. Strawberry farming subsequently spread throughout Bohemia and Moravia and right up to the 1970^s was one of the

mainstay agricultural crops in the Jílovsko region. In the late 19th century he was part of the Ethnographer Vojta Náprstek travellers' circle, whose ward, a graduate of Náprstek's institute for young girls, he married. The students were mostly orphans and, in addition to elementary education, were taught languages, literature and other social sciences here. Women's emancipation was at that time only just beginning. Together with his wife, a teacher, they championed Czech education in the Louny region.

This was to be significant later, when this part of Bohemia fell under the Sudetenland, but Rudolf Strimpl would die of Spanish flu as early as 1920, so was no longer around to see this sad stage of Czech history.

Ludvík Strimpl (1880–1937), nephew of the traveller and first strawberry grower in Bohemia, Rudolf Strimpl, was himself a painter who served in Paris during the war as Secretary of the Czechoslovak National Council and became a diplomat after the independent state was established. Ludvík Strimpl got involved in the anti-Austrian revolt in many ways. On 16 September 1915, he volunteered to serve in the armed forces, but was tasked with political and promotional work in the Czech Foreign Committee and later in the Czechoslovak National Council. He produced a number of promotional printed materials for the headquarters of the resistance, as well as official forms, and jointly with an artist, Emil Purghart, drew up a design for the Czechoslovak emblem, which legionnaires wore on their uniforms.

VÁCLAV ŠMERÁK

editor Info sešitů Mezi řekami Vltavou a Sázavou

editor of Info booklets Between the Vltava and Sázava rivers

ISBN: 978-80-907816-1-0

Regionální muzeum v Jílovém u Prahy

Regionální muzeum v Jílovém u Prahy sídlí v areálu domu Mince, který je prohlášen od roku 1958 za kulturní památku. Ve středověku zde sídlil královský horní úřad a dům vlastnil na krátkou dobu alchymista Edward Kelley. Ve druhé pol. 19. století v budově město zřídilo školu, která zde fungovala do roku 1958, kdy budovu získalo muzeum ke svému trvalému užívání. V letech 1977–1986 proběhla generální rekonstrukce budovy a adaptace prostor pro muzejnické účely. V této podobě s malými úpravami slouží dodnes. Muzeum spravuje také naučnou stezku Jílovské zlaté doly, která vede z centra města ke zlatonosným štolám, které jsou taktéž ve správě muzea.

The Regional Museum in Jílové u Prahy

The Regional Museum in Jílové u Prahy is located in the grounds of the "Mince" [Coins] house, which has been heritage listed since 1958. In the Middle Ages this was the seat of the Royal Mines Office, and the house was also briefly owned by the alchemist Edward Kelley. In the second half of the 19th century, the town set up a school in the building, which was based there until 1958, when the building was acquired by the museum for its permanent use. Between 1977 and 1986 the building underwent overall reconstruction and adaptation of the premises for museum purposes. This is how it is today, with a few minor modifications. There is also a museum-managed educational trail about the Jílové goldmines, which leads from the town centre to the gold-seam mining galleries that are also under the museum's stewardship.

Vltava nad Slapskou přehradou. Foto Jiří Jiroušek